

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Välkommen att läsa Västgötabygden!

Tycker du att tidningen är läsvärd,
prenumerera gärna!

Ett årsabonnemang kostar, från 2022 = 160 kr.

Vid minst 10 ex. (i samma beställningslista)
rabatteras priset till 140:-/ ex.

Listan skickas till Västergötlands Hembygdsförbund,
Box 82, 532 21 SKARA

E-post: kansli@vhbf.se

Avgiften erläggs på en inbetalning till Västergötlands
Hembygdsförbunds bankgiro 378-5383.

Redaktionskommittén

VÄSTGÖTA BYGDEN

OBS! Kopiering av sid 1-24 till andra hemsidor förbjuden.

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 6

Årgång 76

2021

Västgötabygden 75 år
1946 – 2021

Nu börjar vi komma ut ur våra krypin efter en lång period med pandemi och risk för covid-19.

Nu ser vi med tillförsikt framtiden an!

Bildcollage: Monika Moberg Kilefors

**God Jul och Gott Nytt År!
tillönskas alla våra läsare!**

Redaktionskommittén

HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds beskyddarinna

Bilden ovan är tagen vid Kronprinsessans vandring i Västergötland i september 2017.

Kungliga Hovstaterna
Foto: Raphael Stecksén, Copyright: Kungahuset.se

Innehåll

Ordförandesidan	3
Julbak i Ewalds Hudene	4
Västgötabygden 1946–2021	5
Tengeland, redaktör i 20 år	6
Tankar från bôgda, Knôckter gran loktar illa	7
Digital stämma även i år	8
Hemlig gäst med känt förflutet (Götene)	9
Julfirandet i Loo på 1850-talet	10
Smi´er och sme´er	11
Hänger du med på dass?	12
En hembygdsförening i coronatider (Götene).....	13
Hur var det att leva i Jättene by för 100–150 år sedan	14
Söcken å tebaren i Kyrkefalla	15
Ny idé i gamla hjulspår (Nossebro)	16
Årsmöte i Ruus, Långared	17
Dä´ växer inga äpple på enebuska´	17
Kungliga Skara går att spåra	18
Läsvärd jubileumsskrift om Fristad	19
Årets Hembygdsbok och årsskriftsserie	20
Trevlig resa från Horred, Istorp och Öxnevalla ...	21
En piga arbetar	22

Redaktör och ansvarig utgivare:

Monika Moberg Kilefors, Norra Bergvägen 16 B,
541 32 Skövde. Tel: 070 64 25 670.

E-post: redvastgotab@gmail.com

Tryck: Åtta.45 Infomedia, Alingsås 2021.

Sex nummer per år med utgivning i slutet av februari, april, juni, augusti, oktober och november.

Manus senast: 10/1, 10/3, 10/5, 10/7, 10/9 och 10/10.

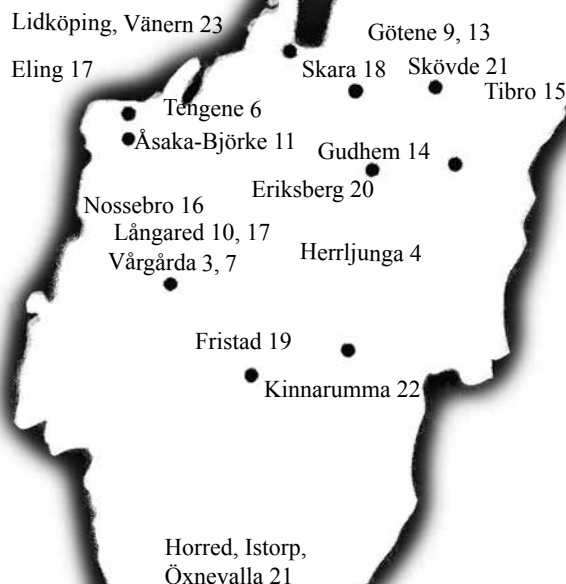
ISSN 0346-4954 www.hembygd.se/vastergotland

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 76
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2021 160:-

Områden med samband
till artiklarna.

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på sju personer som träffas ett par, tre gånger per år och har samråd om innehållet. Dessutom har vi några fler som är knutna till redaktionen. Se sidan 23.

Vill du prenumerera eller har en adressförändring, ring till Eva Mann, telefon 0512-105 50, kontorstid på torsdag 9–15 eller e-post: kansli@vhbf.se

I det här numret är vi 17 skribenter och fotografer som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör det för att glädja andra och oss själva.

Du är också välkommen som medarbetare!

Advent och jul närmar sig med stormsteg!

Hej på er!

Nu håller du årets sista nummer av Västgötabygden i handen. Ett år går fort när man tittar i backspeglarna. Vi har sedan förra numret kom ut genomfört vår digitala årsstämma. Den blev lyckad med hänsyn till teknik, ledning, innehåll och framåtanda.

Jag vill börja med att tacka alla som deltog på olika sätt. Stort tack! Jag vill så klart även tacka för förtroendet att få leda förbundsstyrelsen ett år till. Det är mycket inspirerande att jobba tillsammans med alla i styrelsen. Och jag har stor respekt för allas erfarenhet, kompetens och motivation.

Vår kanslist Eva är ett stort stöd för mig. Hon har koll på det mesta vad gäller vår verksamhet och påminner mig snällt om saker jag fortfarande kan vara lyckligt ovetande om.

Stort tack för ditt utmärkta arbete, Eva! Som ni läst om tidigare avgick Ingrid Zackrisson ur styrelsen nu och ersattes av Ulf Arnell, Hyssna. Tack Ingrid för din mångåriga insats och välkommen med i gänget Ulf!

Ny verksamhetsplan

Stämman antog den nya verksamhetsplanen för 2022–2024. Den är upplagd på ett lite annat sätt än tidigare. Vi har tjuvkikat på Sveriges Hembygdsförbunds upplägg. Tanken är att den skall vara lättare att följa. Vi har nu sex målområden som vi skall jobba med under 2022. Målområdena kommer att konkretiseras och vidare mynna ut i aktiviteter som blir tydliga för oss alla.

Tomten tittar fram under forsythian i väntan på julen.
Foto: © Ingrid Zackrisson.

Ebba Jacobsson, Studieförbundet Vuxenskolan, gav oss tips på hur vi kan locka barn till våra arrangemang. Hon visade ett bra exempel på unboxing, dvs. packa upp. Hur man kan skapa samtal kring en kista med innehåll som packas upp, allteftersom berättelsen fortgår. Material som

Lena Gustafsson
ordförande i
Västergötlands
Hembygdsförbund.

berör olika sinnen och bygger per automatik upp en spänning kring dem som deltar. Testa detta!

Advent och jul närmar sig med stormsteg. Jag gillar vintern och då särskilt tiden inför julhelgen. Brukar den här tiden påminnas om ett foto jag har, taget julafton år 1932. Där min farfar, hans föräldrar och sju syskon samlats kring det lilla bordet i torpets finrum. Man ser en liten gran och ett par nya ljus i ljusstaken. Min farfar, som var äldsta barnet, hade nog just kommit hem med tåget från sitt arbete när fotot togs. Han skrev ett vykort hem till familjen några dagar före jul och bad dem möta honom på stationen kl. 17 på julaftons eftermiddag. Då skulle han vara ledig fram till annandagens morgon. Säkert stod det lite extra mat på bordet och kanske fick de minsta barnen någon julklapp. Men det som är det mest härliga med detta kort, är att det andas gemenskap och glädje över att vara tillsammans. Det blir en påminnelse till mig om vad det är som är viktigt på riktigt. Och att julen inte behöver vara överdådig med extra allt och krav och press på alla tillbehör.

Med detta vill jag tacka er alla för allt som görs för vårt kultur- och naturarv, för all gemenskap och glädje allas vårt engagemang genererar.

Hembygdsrörelsen är viktig på många olika plan. Glöm inte att du gör en fin insats och var stolt över den. Hör gärna av dig om du har frågor, tankar eller tips.

Vi som har olika uppdrag inom förbundet önskar er alla en fin adventstid, en God jul och ett Gott nytt år!

Lena Gustafsson

Julbak i Ewalds Hudene

Västgötabygden 75 år
1946 – 2021
Tillbakablickar under hela året

Kristina Bengtsson bakar julbröd 1903, Grimstorp, Hudene, Herrljunga. Vykort. Foto: Gustaf Ewald. Vänersborgs museum.

Julbaket

”För övrigt var julbaket av stor vikt och ingick häri en hel del vidskepligheter med 'signerier', läsning, kors-teckning och dylikt. Mjölet siktades med 'tagelsekt' och finare bröd med 'florsekt'. I ett välmående hus bakades först en tunna råmjöl av vars ena hälft grovt 'blannbröd' (med tillsats av havremjöl) och av den andra hälften som siktades gjordes fint siktbröd som knådades med vatten, och en del 'vörtbrö' som knådades med söt vört. Även gjordes limpa och 'leva' vilket överströkos med vörtsirap eller enbärsbrännvin. 'Julleven' bakades sär-

Julhalm på golvet, julbocken, Hudene, 1903. Foto: Gustaf Ewald. Vänersborgs museum.

Gustaf Ewald 1915. I VB nr 1 2021 berättar Ann-Britt Boman om Gustaf Ewald, en av Västergötlands första pressfotografer, en förgrundsgestalt inom hembygdsrörelsen. Han blev Västgötabygdens förste redaktör 1946.

Rågböstning Grimstorp, Hudene, 1903. Foto: Gustaf Ewald. Vänersborgs museum

skilt och gömdes till våren för att ätas då vårarbetet påbörjades och kallades då för 'säsleven' eller 'såkaka'. Det grövre brödet hängdes på spett på 'flaken' och det bättre lades på stänger.”

Utdrag ur Elfsborgs läns tidning den 24 december 1908.

Monika Moberg Kilefors

Västgötabygden 1946 – 2021

Tanken var att vi skulle ägna ett helt nummer av Västgötabygden 2021 åt tidningens 75-årsjubileum. Men coronapandemin det senaste året satte på sätt och viss stopp för det. Flödet av artiklar in till tidningen ökade markant, då många fick tid att slå sig ner vid skrivbordet för att författa artiklar, vilket är mycket glädjande. Och ni, kära läsare, finner måhända att det även nästa år görs nedslag i Västgötabygdens historia,

Första numret 1946

Första året utkom VB med fyra nummer. Avgiften för ett helt år var 2:50 och 75 öre per lösnummer. Redaktör och utgivare var Gustaf Ewald. Postadress: Box 12 Alingsås. Tel.nr: 372.

Ur innehållet kan nämnas: Hertig Carls syn på sitt hertigdöme, Sågmyrakungen 75 år, Iwar Widén 75 år, Är hemlängtan en sjukdom?, Sockenbildningen och de första kyrkorna i Västergötland, Järnhanteringen i Sjuhäradsbygden har anor från Hedenhös, Norra Säm, Sveriges minsta socken, Finnerödja, en socken i Västergötland, Anteckningar om Laske-Vedum, Ett par medeltida träkyrkor, Älgårås och Jällby, plus mycket mera.

Prins Carl

Vid Västgöta Gillens 75-årsjubileum i Stockholm den 14 november 1945 höll Prins Carl ett varmhjärtat tal för sitt hertigdöme. Han framhöll särskilt att Västergötland inom sitt område innesluter några av Sveriges allra äldsta och förnämligaste bygder och att landskapet tidigt blev ett centrum för svensk odling.

Prins Carl (1861–1951) var hertig av Västergötland, son till Oscar II och drottning Sofia och bror till Gustav V.

Lidköping

Kring sommarens västsvenska utställningsstad skriver filosofie kandidat Harald Widén. Lidköping firar 500-årsjubileum, dvs. staden fick sina äldsta kända privilegier 1446.

Norra Säm

Sveriges minsta socken är 1945 Norra Säm. Vid början av 1945 var innevånarantalet 72 personer, fördelade på 16 hushåll. Vid årets slut hade antalet genom dödsfall, in- och avflyttade ökat till 74. Bland de inflyttade fanns fyra estländare. Socknens hela areal var ca 1 200

hektar och taxeringsvärdet på fastigheterna 272 000 kr. Kommunen hade 632 skattekronor och fick in omkring 3 000 kr i skatt. Norra Säm saknade både kyrka, missionshus, skola och handelsbod samt varje slag av industriell verksamhet. I början av 1900-talet påträffades på gården Skogsbo en hällkista. Socknen har gemensam kyrka med Skölvne. Till 1843 hade socknen egen kyrka, som på 1850-talet var en fallfärdig ruin. 1932 konserverades ruinen, och där har man sedan hållit en och annan sommargudstjänst.

Laske Vedum

Karl J Sandberg skriver bland annat att socknen är fattig på fornminnen och de fornfynd som gjorts har inte varit många. Av fasta fornminnen fanns 1946 bevarade en domarring vid Måns Torbjörnsgården samt lämningar efter en gånggrift på Hörabacken i Källerstorp.

*

När en har dåliga gårdbönder (grannar) så får en skrappa sjölver. (Ordstäv från Kullings härad)

Dä ä bätter å ta ett sketord än te å förhastu säk. (Ordstäv från Kullings härad)

Monika Moberg Kilefors

En bild från förra sekelskiftet

Oxe framför spjälakärra. Karl Fredriksson, Mellomgården, Hudene. Foto: Gustaf Ewald 1903. Vänersborgs museum

Fotografiet med titeln ”Oxe för spjälakärra” avbildar förutom oxen även Karl Fredriksson i Hudene, i närheten av Herrljunga i Västergötland. Fotograferingen skedde 1903 och fotografen Gustaf Ewald har även skrivit om dessa oxdragna kärror:

”Vår och höst hördes ännu i slutet av 1800-talet ute på fälten väldiga hojtanden på de stackars 'åxaöka'. Det var högljudda rop 'hijt' och 'frä', som var kommandon för vinkning åt vänster eller höger, samt 'tjo' eller 'to', då oxarna skulle manas öka eller sakta farten. Oxen fick inte endast tjänstgöra som dragare på åkern, utan han spändes även för 'vägljera', dvs. kärran och vagnen. Körslorna bestod vanligen dock endast i hemforslandet av gårdens grödor, varjämte även en och annan kvarnfärd kunde företagas. Då åkdonen för det mesta hade träaxlar och voro tungkörda, stod de inte länge smörjning utan jämrade och skrek värre. Det var ju ont efter smörjningsmedel, som uteslutande bestod av 'ule', avfallsfett vid slakt, uppblandat med tjära. I nödfall smorde man med färsk nötgödsel eller något annat 'smurt', som kunde tysta gnisslet på en gammal träaxlavagn”

Vänersborgs museum på Facebook

Tvärhultar'n hade lämnat häst och vagn utan tillsyn på gatan medan han gått in i en affär i Alingsås. Polisen kom, öppnade på dörren till affären och sa: ”är det ni som har satt hästen på gatan?”

”Å kors, har han satt säk nu, då jak gick in då sto han”, svarade Tvärhultar'n.

Ur Västgötabygden nr 1 1946

Tengeland – redaktör i 20 år

Gustaf Ewald var Västgötabygdens förste redaktör mellan åren 1946 och 1956. Han efterträddes av Einar Östengård från 1957, men Ewald fortsatte som artikelförfattare i flera år. I VB nr 1 2021 finns en artikel om Gustaf Ewald, skriven av Ann-Britt Boman.

Einar Östengård avled oväntat 1959 och när nr 2 av VB gavs ut samma år så hade Folke Tengeland tagit över redaktörskapet. Tengeland (1913–1979) hade varit redaktör i över 20 år, då han tragiskt avled i en trafikolycka den 20 november 1979. Dagen före hade han mottagit Skaraborgs läns kulturpris för att han genom mångårig verksamhet bidragit till att fördjupa och bredda kunskapen om Västergötlands rika hembygdskultur.

Tengelandsstipendiet

Penningsumman skänktes av familjen till en stipendiefond att utdelas i samband med förbundets årsmöte. I familjen Tengelands gåvobrev står att ”avkastningen från minnesfonden skall tilldelas person, förening eller liknande som i likhet med Folke Tengeland bidragit till att fördjupa och bredda kunskapen om Västergötlands rika hembygdskultur”. Tengelandsstipendiet har delats ut varje år sedan 1981. En kommitté bestående av två styrelseledamöter från förbundsstyrelsen och en representant för familjen Tengeland utser stipendiaten.

Erling Svensson, Hullsjö Gärdhem, övertog redaktörskapet från och med nr 2 1980. Erling är för övrigt vår profil i VB nr 1/2021. Han presenteras där av Jan Gerd, Gärdhem. Nästa redaktör för Västgötabygden blev Barbro Westrin, Stola Säteri, Lidköping med början från nr 4/1983.

Från nr 1/1986 tar en redaktionsgrupp över med ordföranden i Västergötlands Hembygdsförbund, Berit Hange-Persson, Bredsäter, i spetsen.

Från och med nr 1/1989 är Ing-Britt Holm, Bäcktorp, Varnhem, redaktör. Hon efterträds av Aina Lindborg, Bjurbäck, Källebacken, Mullsjö från och med nr 3/1993. Aina lämnade sitt uppdrag 2006. I VB nr 4/2021 finns en minnesruna över Ainas tid som redaktör.

Hennes uppdrag togs över av en redaktionsgrupp – Hans Menzing, Leif Brunnegård och Roland Antehag. Leif Brunnegård fortsatte sedan som redaktör för tidningen fram till och med 2016. Leif och Hans är fortfarande aktiva som skribenter i vår tidning.

Från och med 2017 är undertecknad redaktör och ansvarig utgivare för Västgötabygden.

Monika Moberg Kilefors

Knöckter gran loktar illa

Köpter eller fådder gran ä bätter än ena knöckter. Bild: © Börje Brorson

När du setter å läser den häringa tinninga står snart jula å bankar på dôra. Då har du kanske börjat grunna på um du sa ha nôka julagran. När ja va liten hade vi bara stearinljus i julagrana sum sto inne i bästarummet. Ljusena va bara tända ena lita stunn på julafta, å då feck en se ätter grana så dä inte tog ell i glittert eller julgranskaramellera. När en hade julakalas hände dä att en tände julgransljusena ena lita stunn.

Hur har it mä julagran nu för tia? En del har egna graner, men di fleste utå ôss får allt köpa säk ena gran. Förr i tia, då geck Far på stället ut å hoggde ena julagran på julaftas förmedda. Då va ho färsker. Nu för tia, hogger di högavis mä julagraner i metten på november, å ifrå förste advent står di i stära å säljer granera. Sôdda graner di barrar nog på trejedan.

Tankar frå bögda

Bäst ä dä um en kan få ena gran sum ä hoggen dara före jul. Men dä finns fôlk sum knöcker si julgran. År 2013 berätta di i teven att var femte julagran ä knöckter. Dä kan la inte va nôket vidare å ha ena knöckter julagran. För nôka år sen hörde ja um en bonne sum va på väg ut te ett utå sina skogsskeften. Rätt sum dä va, feck han se att nôken person hade bunnet fast ena sno i en snöstake på vägarena. Han ble förveten, geck å traktorn, å följde

snoa ner i graneplanteringa. Där satt snoa fast i ena fasa granner gran. Men dä finns ju olika granna graner i ena plantering, så bonnen flötta snoa te ena gran sum inte va fullt så granner. Ätter nôka dar va snoa bôrte. Bonnen geck ner i planteringa igen, å den granna grana sto kvar, men den grömma grana va bôrte.

När ja berättat för en bonne ja ä känder mä, sa han, att messtänker en att dä ä granatjuva i farta, då brukar han stänka på lite gösselvatten på granera. Dä loktar inte ute när dä ä kallt. Men när grana har stått inne ena stunn, då loktar dä friskt i bästarummet, småmyste han.

En aen gång hörde ja berättas um ena dam sum hade otur. En sônda kom ho in på bensintappen å undra um ho kunne få låna ena öppen släpkärria. Han på tappen undra um dä va den lella eller den stora kärria ho behövde. Ja sa bara hämta ena julagran så dä räcker la mä den lella, svarte ho. Har du egen skog sum du har julagraner i, undra han. Vesst inte, svarte ho, ja vet inte vem sum äger skogen, men granera ä fina. Tappgubben ble lite nyfiken å undra var dä finns sôdda graner. Ho beskrev vägen utförlit. Jaså, dä ä du sum brukar knöcka graner i våra mark, sa han på tappen.

Plötslit behövde damen inte låna nôka kärria. Ho sa inte ett ljud, Försvann ut genum dôra, hôppa in i bilen å försvann.

Å så te sist vell frua å ja önska er God Jul å Gôtt Nutt År!

Håkansson

Digital stämma även i år

Årsstämman med Västergötlands Hembygdsförbund 2021 var planerad att genomföras i Borås i maj med Borås Hembygds-krets som arrangör. Restriktionerna fanns dock kvar, så beslut togs att ha en digital stämma den 25 september. Bara fyra dagar efter stämman togs restriktionerna bort, så nästa år hoppas vi på att få se varandra igen.

Stämman inleddes med en kort film från utmärkelseceremonin den 26 augusti i Skara. Då delades utmärkelser ut, bl a Tengelandsstipendiet till Johnny Hagberg för år 2020 och Jenny Gustafsson för år 2021.

Verksamheten under år 2020

Till ordförande för stämman valdes Peter Olausson från SHF, och sekreterare blev Margaretha Rehn.

Verksamhetsberättelsen tar upp den pandemianpassade verksamheten med många digitala styrelsemöten och konferenser. Kontoret har flyttat från Vara till lokaler på Västergötlands museum i Skara.

På grund av pandemin har året givit ett ekonomiskt överskott på 124 354 kronor. Detta belopp ska under innevarande år gå tillbaka till medlemmarnas gagn och nytta. Medlemsavgiften i förbundet för hembygdsföreningar kommer under 2022 att sänkas med 35 procent.

VHBF anordnar delprojektet – Hembygd i landskapet – inom ramen för landskapsobservationer i Västra Götaland. Hembygden ska beskrivas från dåtid, nutid och framtid. Under en treårsperiod kan 34 föreningar bli involverade, och skolklasser inbjuds att ge en framtidsbild. Samarbetspartners för VHBF är Hembygd Väst, KulturArv Väst, Prisma VG och Kulturnämnden i Västra Götaland. Många hembygdsföreningar är dubbelanslutna till både VHBF och NAV, arbetslivsmuseer i Väst.

Styrelsen beviljades ansvarsfrihet

Styrelse och verksamhet för förbundet under 2021: Lena Gustafsson, Vårgårda, omvaldes till ordförande. Omval skedde av Jan-Olof Berglund, Odensåker, Bengt-Göran Ferm, Mullsjö, Tommy Kroon, Skara, och Ingrid Öhlund, Hökerum. Ulf Arnell, Hyssna, nyvaldes. Kvarvarande i styrelsen är Stig-Åke Andersson, Vänersborg, Lars-Erik Kullenwall, Falköping, Torwald Åberg, Lidköping, Ola Wirtberg, Lerdala och Peter Backenfall, Herrljunga.

Till ledamöter i valberedningen utsågs Rolf Lundin, Ljung, sammankallande, Gerd Eriksson, Kinna (har avlidit efter stämman), Bertil Karlsson, Norra Härene,

Lennart Claesson, Borås och Kjell Gustafsson, Husaby. Verksamhetsplanen presenterades. Den bygger på samtal, som förbundsstyrelsen haft med hembygdsföreningarna och som hade medlemsnyttan i centrum.

Målen för VHBF:s verksamhetsutveckling är:

- Stärkt föreningsutveckling och medlemsvård.
- Öka engagemanget för natur- och kulturhistoria.
- Öka användningen av digitala verktyg.
- Öka aktiviteter för barn och unga.
- Öka kompetens kring arkiv och samlingar.
- Stärka samverkan.

Målen överensstämmer med SHF:s övergripande mål. Verksamhetsplanen antogs.

Motioner och nya stadgar

Motioner har kommit in och besvarats. Tranemo Hembygdsförening önskar listor över aktuella fonder och bidragsgivare till hembygdsföreningar. Kurser om att söka bidrag kommer att anordnas. Andra motioner gällande tillsättande av stadgekommitté och landsbygdsprogrammet stöd till hembygdsgrändar,

Nästa punkt på dagordningen var antagandet av nya stadgar. Förslaget presenterades av Jan-Olof Berglund och gav anledning till en livlig debatt. Bl a föreslogs att antalet ledamöter i styrelsen ska vara högst tolv och antalet ersättare högst tre, alltså flera ledamöter i förhållande till antalet ersättare än i dag. Kort tid att lämna in motioner och definitionen av ordet kulturarv var andra frågor som kom upp. Stadgeförslaget antogs.

Hur väcker vi intresset hos barn och unga?

Ebba Jacobsson från Vi unga höll en kort föreläsning och gav tips om verksamhet för barn och unga. Hon arbetar med unboxing – att plocka fram föremål ur en låda eller kista och berätta och på så sätt väcka förväntningar och intresse. På Prismas samverkansdag i Borås den 7 oktober kommer hon också att medverka. Hennes exempel var mycket intresseväckande, och hon pekade också på den stora mängden av tyst kunskap som finns i hembygdsföreningarna.

Sveriges Hembygdsförbund anordnar också kurser, bl a om underhåll av byggnader den 5 oktober och om det kyrkliga kulturarvet den 23 oktober.

Så var ännu en väl förberedd och väl genomförd årsstämma med Västergötlands Hembygdsförbund till ända.

Ann-Britt Boman

Hemlig gäst med känt förflutet

För första gången introducerades evenemanget **Jan med gäster** i Munkgården. Det var Jan Blomqvist som bjudit in till kvällen i Götene Fornminnes- och hembygdsförenings regi och agerade konferencier under kvällen. Mitt bland de ovetandes trettioalet gäster, som väntade på vad som skulle komma, satt obemärkt kvällens gäst. Stämningen var humoristisk och många ordvitsar drogs av besökarna innan trubaduren Bernt Andersson fick alla att stämma i med allsång till Evert Taube-låtar. Under samvaron framförde Bernt flertalet visor som blev mycket uppskattade. Många intressanta ansikten från Götene fanns på plats, vilka troligen har mycket att berätta omkring sina liv, men denna kväll var det Sven-Olof Johansson, mer känd som Olle Glasar'n, som reste sig ifrån sin stol för att dela med sig av sina oanade upplevelser.

Glasar'n

Olle har under hela sin tid i Götene gått under namnet Glasar'n då han drivit glasmästeriet sedan 1976. Men han är även känd för andra bedrifter som inte alla känner till. Att slå på stortrumman och skryta verkar inte vara Olles melodi, när han sakligt och lugnt berättar om sitt livs historier från dammsugarförsäljare, musiker, glasmästare och till sitt stora intresse för trav med egna hästar.

Som ung började Olle spela i ett band och han var så fast övertygad om att det skulle bli en yrkeskarriär att han tog beslutet att säga upp sig från sitt jobb. Som trummis spelade han i bandet Pelles, som kunde värva Christer Sjögren som bandmedlem. Med låtar som hamnade på Svensktoppen hade Olle tio hektiska år då bandet hade spelningar runt om i landet.

– Vi hann bara komma hem innan det var dags att packa igen, säger Olle.

Musiken spelas för besökarna och skivorna skickas runt där många ler åt dåtidens mode och Olles då långa hår. Även en pärm skickas runt där Olle sparat alla tidsningsurklipp.

Christer Sjögren, en musikerkompis, sänder en videohälsning till Olle. Foto: © Birgitta Sjögren

Föreningens ordförande Jan Blomqvist hälsar kvällens gäst Olle "Glasar'n" Johansson välkommen till Munkgården. Foto: © Jael Jansdotter.

Videohälsning

Som överraskning spelar Jan upp en videohälsning till Olle som kommer från Christer Sjögren, frontfigur i Vikingarna, vilket berörde och gjorde Olle tyst för en stund.

– Ja, jag tog kontakt med Christer och frågade om han ville höra av sig på något sätt, säger Jan.

– Jag kunde inte fått en bättre skola. Dels hur man spelar, men inte minst hur man uppför sig.

– Och din härliga humor, den är obetalbar, säger Christer i videon.

Glasmästeriet

Olle lämnade musikerlivet 1976 för att starta glasmästeriet i Götene, vilket nu drivs av hans son. Som företagare har han varit verksam dels i Näringslivsföreningen, vilken han var med att starta, dels i Köpmannaföreningen och han har varit en aktiv medlem i 40 års tid i Lions Götene, där han fått ta emot utmärkelser. Han arbetar fortfarande i Lions med bland annat luciafirandet som har blivit en årlig tradition.

– Jag känner mig nöjd med vad jag uträttat och extra glad över en specialutmärkelse som jag erhöll från Götene kommun får ett antal år sedan.

Kvällen avslutades gemensamt vid borden där det blev ett livligt samkväm. Ordföranden Jan Blomqvist passade på att utlysa nästa träff, som blir en Soppkväll, och den 8 november blir det besök av Birgitta "Bakeliten" Jansson, som kommer att visa bilder och berätta om sin bok om begynnelsen av Plasten i Götene. Det krävs anmälan till båda aktiviteterna och det går bra att kontakta Jan.

*Jael Jansdotter
Götene*

Julfirandet i Loo på 1850-talet

Min farfar Svante Johansson-Fristedt var född på en av de tre gårdarna i Frishulan 1851. Han levde till 1939 och några år innan han dog skrev en av hans döttrar ned det han berättade från sin barndom.

I en av berättelserna beskriver han hur julfirandet gick till i hans barndomshem i Frishulan på 1850-talet.

”Det var så mycket som skulle tänkas på och göras före jul. Det började med höstslakten, då far slaktade sju-åtta år, en ko eller kviga och en hoper med gäss. Sen skulle skomakarna och skraddarna tingas i god tid. Far hade varit i stan och lämnat in en kohud och löst ut den gamla. Utav den skulle det bli en åtta par skor. De tog visst 75 öre för att de gjorde ett par kängor och 1.25 eller 1.50 för ett par stövlar. Ibland kunde det hända att skomakarna och skraddarna kom på en gång och då ska ni veta att det blev liv i den gamla stûvan. Vi var nog en 13, 14 personer och alla var i verksamhet. Hamrarna slog, spinnrockarna surrade, stickeblossen sprakade och rök och så berättade de roliga historier så att vi skulle hålla oss vakna. Vi barn fick sitta och lysa med stickorna. Det blev ju mörkt redan kl fyra och så höll de på till kl tolv på natten. Sen började de kl fyra på morgonen igen för att det var så många som körde på och ville ha dem före jul.

Så skulle det stöpas en mängd med ljus, och då kom alltid faster Lisa hem en dag och gjorde ljusavekar. Sen kom hon tillbaka en annan dag och hjälpte till att stöpa. Då smälte man ihop vax och talg, slog hett vatten i en kärna och det smula därefter. Så stod de och doppade tills ljusen var så tjocka de ville ha dem.”

Jullaket och julgrisen

”Så kom det stora jullaket då allt som var smutsigt skulle tvättas. När julgrisen var slaktad så gjordes pölsa, korb och palt. När pölsan skulle kokas kom fastera och stod ved spisen och proppade.

Så skulle det bryggas, men det var ett stort kapitel innan maltet kom i ordning. Far tog och hällde vatten i den stora kitteln som stod i köksspisnen. Därefter slog han i korn eller blandkorn och så fick det stå där och mälta. Sen tog han in det i kammaren och slog det i slädbingar som han hade burit in. Så eldade han i spisen och så skulle det stå och gro tills det blev riktiga kärvar. När det var klart så bar man fram det till Eliasa för där fanns det en 'kôrna' som Frishuleborna hade

ihop när de brände brännvin. Nu skulle det torkas och då fick alla turas om att vara där, för det skulle eldas natt och dag. Efter några dagar var det klart och då bars det hem igen. Då gick far till köket för att brygga medan kvinnorna bakade till julen i stuvan. Då bakade de många sorters bröd, det var havrabröd, vörtabröd, blandkornsbröd och så det fina brödet. Till det hade de sällat sammalet rågmjöl och det smakade mycket bättre än vad vetebröd gör nu för tiden.

Så malde de korngryn på hemkvarnen till julgröten. Före jul skulle alltid manfolket gå till hagen efter granna björkar till julbrasan.

Kvällen före julafton badade vi. Då eldades det i den stora öppna spisen och det var så gott och varmt framför den.”

Julafton

”På julafton var de tidigt uppe för då skulle allt 'sugelt' kokas i köket. Då kokade den stora kitteln full med potater för de skulle räcka hela julen. De tog när de behövde och värmdde upp den i köttspad.

Inne i stugan höll de på att göra rent, taket torkades, golvet skurades och vita tvärgardiner hängdes upp. Julhalmen bars in och breddes ut på golvet. Julbordet dukades med den stora drällduken och så bars det fatet in efter det andra med kött, skinka, grishuvud, fläsk- och köttkorv och ställdes på bordet. Så var det den stora julosten som ställdes på en brödkaka och en annan kaka lades ovanpå honom, och drickekanna, brännvinsbuteljen och brödkorger. Så sattes den tvåarmade mässingsljusstaken fram med de nystöpta ljusen i. Töserna hade flätat en krans av halm och röd ulltråd och hängt över bordet. Johanna och jag gick fram till fastera på förmiddan och hämtade våra julekaker som hon hade bakat till oss. Då var vi klädda i våra bästa kläder som vi hade fått till jul. Far hade varit i stan strax före jul och då hade han köpt fyrhjulingar till oss. Vi lade upp våra små julhögar på bordet.”

Doppa i grytan

”På julaftons middag fick vi doppa i grytan och äta av all köttmaten. På aftonen satte de fram trätallrikar på bordet. På varje tallrik lades en fin brödskiva för att man skulle äta smörgås, så fick vi rykande varm potatis, korngrynsgröt eller välling och kål. När vi hade spisat så läste mor julevangeliet och ur postillan och så sjöng hon julpsalmer. Hon hade en så vacker sångröst och kunde nästan alla psalmerna i psalmboken utantill.

Sedan gick vi och lade oss, då de äldre syskonen skulle upp tidigt för att gå till julottan. Far och mor gick inte upp då utan låg kvar. Maten hade inte burits ut på kvällen utan julbordet skulle stå dukat över hela julen. Om kvällarna flyttades sakerna tillsammans på ena änden av bordet, och duken kastades över alltsammans. Vem som än kom över julen så fick han äta utav det som

fanns på bordet och dricka ur kannan samt ta sej en sup. Ingen fick gå utan mat för då bar han ut julen så de gamle.”

Erik Fristedt
Långareds Hembygdsförening

Smi'er å sme'er 2021

Skrift nr 8 från Åsaka-Björke Hbf

Skriften är resultatet av flera års forskning efter smedjor i socknarna Björke och Åsaka på initiativ av Lenart Andersson, själv en kunnig smed. Involverade är även Ann-Britt Boman, Karl-Gustav Danielsson, Rolf Danielsson, Eje Johansson, Anders Persson och Reidar Persson.

Andra som bidragit till skriften är Malin Ståhlklinga, Stig Ingvar Olsson, Åke Andersson, Karin Danielsson, Fredrik Fryklund och alla som visat och berättat om sina smedjor.

Kunskaperna i smide hos allmänheten var nog ganska varierande förr. För mer avancerade arbeten anlätades en yrkessmed som hade en mer välutrustad smedja och större kunskaper än gårdssmeden.

Smeden ansågs i forna tider ha särskilda förmågor då han kunde använda elden för att betvinga järnet. Han hade högt anseende! Ofta var tillnamnet Smed och det finns många ortnamn med anknytning till smed och smide, t ex Smedstorp.

De var viktiga personer, smederna! Det dialektala ordet för smedja var och är ”smia”.

När ny teknik som gas- och elsvets kom, tog smederna till sig denna. De första rörmokarna liksom bilreparatörerna kom ur smedskräet. Några blev också fabriker och kunde tillverka nya maskiner och verktyg genom att utnyttja skrotade maskindelar eller bilar.

Dagens yrkessmeder

Det är inte bara forna tiders smedjor som beskrivs, utan det finns även moderna smeder. Sedan drygt 20 år är två yrkessmeder verksamma i Vesslerna, Åsaka Nytorp. Andreas Bohlin, järnsmed, och Annika Bohlin, silversmed. Andreas utbildade sig vid Stenebyskolan i Dalsland, liksom Annika, som sedan fortsatte till Högskolan för design och konsthantverk i Göteborg. De slog sig ner 1998 i Annikas farfars födelsehem, Vesslerna. Någon smedja fanns inte bland husen så den byggde Andreas själv första året. På säkert brandavstånd från övriga hus.

Stugan som de flyttade in i var i behov av upprustning efter att ha stått obebodd sedan tidigare ägaren Einar avlidit. Med varsam hand och mycket kreativitet grep sig Annika och Andreas Bohlin an att bevara det som gick att bevara eller återanvända. Som exempel kan nämnas att av de friska plankor som återstod av det gamla köksgolvet byggdes skåpluckor och lådförstycken i det nya köket.

De har byggt upp sin verksamhet under namnet Vesslerna Fine Arts and Crafts – galleriet i skogen för samtida konst och konsthantverk.

Vesslerna uttalas på dialekt **väschlera** och stället Nytorp, som det heter, lär kallas så eftersom det finns vessler (kalkällor) där.

Skrot-Nisse

Skrot-Nisse och hans vänner sändes i Sveriges Television mellan 1978 och 1983. Skrot-Nisse lär höra hemma i Lerum Västergård i Åsaka. Under sommaren 2021 hoppas Åsaka-Björke Hembygdsförening kunna inviga Skrot-Nisses hörna till glädje för såväl barn som vuxna.

Hembygdsskriften är tryckt hos Myrans Grafiska i Varberg 2021 och innehåller 40 sidor.

Monika Moberg Kilefors

Hur gäller försäkringen om

Infoga valfri fråga. Vi har hört de flesta. Och svarar gärna på just din. Vi har dessutom samlat frågor och funderingar från hundratals föreningar och sammanställt svar på hur försäkringen egentligen fungerar. På begriplig svenska och med exempel från er verklighet >> sakerforeningsgard.se

Hänger du med på dass?

Hjärtum Brevik. Ett exempel på ett utedass förr. Ladugården med utedass och gödselstack på Brevik 1:5. Havrenekerna har hämtats hem från åkern och intill dem sitter Nils, Hjärtum, född 1918-01-09, Erik, Hjärtum född 1919-07-26, Sven, Hjärtum född 1915-05-14, Olga, född Olsson, Forshälla 1891-05-12. Foto: Olof Jonsson. Finns i digitalt museum Vänersborg.

– Hänger du med på dass?

Så kunde det låta för ungefär hundra år sedan. Ungdomar på landsbygden träffades ofta på hemlighuset för en pratstund om sådant som de inte ville att vuxna skulle höra. Skvallra om det motsatta könet till exempel eller dryfta drömmen om ett liv i staden. Pojkar emellan kunde diskutera: ”Hon är duktig och kan arbeta och sköta ett helt hushåll”.

Flickor kanske viskade om pojkars vandel: ”Han är bra på att spara och inte super han heller”. Något som man sällan diskuterade var utbildning – man fick inte ”förhäva sig” och drömma om något bättre. Här stod förmodligen Jante på pass utanför dassdörren.

Om detta rum för social kontakt föreläste historieprofessorn och författaren Kalle Bäck, som besökte kulturhuset Oden i Skövde under en släktforskar dag för ett antal år sedan. Han har gett ut flera böcker, varav kan nämnas *Det svenska dasset – inte bara en skitsak, Den besvärliga svärmodern – myt, nidbild eller verklighet* och *Början till slutet: laga skiftet och torpbebyggelsen i Östergötland 1827–65*.

Att slåss med troll, befria prinsessor och döda varulvar, det är att leva

August Strindberg

Ett rum för hemligheter

Dasset – ursprungligen från tyskans *das Haus* – ett kärt namn med många namn som hemlighuset, skethuset, sjuttiofemman eller enbart huset. Dasset på landet var fram till 1950-talet plattformen för det förtroliga småpratet eller oasen för det hemliga samtalet.

Dasset förr hade flera sittplatser eller hål, vilket tyder på att man sällan gick ensam på dass. Det kunde exempelvis vara mor och dotter, far och son, bondhus-trun och pigan eller bonden och drängen, som behövde dryfta viktiga saker om sådant som de andra i hushållet inte hade med att göra.

De som bryter könsmönstret är det äkta paret. Det unga paret diskuterade inte sällan svärmorsproblem, det äldre förde kanske ekonomiska problem på tal eller också välldes det skit ur bägge ändar, det vill säga dasset blev en plats för bittra gräl.

1936 bodde en dryg tredjedel av befolkningen i hushåll med sex personer eller fler. När man behövde få lite lugn och ro var dasset en idealisk plats. Bostäderna bestod oftast av ett eller två rum och kök. Endast omkring 20 procent hade tillgång till en avloppsanläggning. Knappt 20 procent av bostäderna hade vattenledning indragen. Men 1930-talet var en brytningstid. Det var då Lubbe Nordström blev känd för sina radioprogram om Lort-Sverige, och hygien i hemmen började förbättras.

Spiken i kistan för dasset som en plats för social samvaro och förtroliga samtal blev ”det egna rummet”, då ungdomar kunde stänga dörren om sig och sina kompisar.

August var förundrad

Det sägs att August Strindberg såg sin första vattenklosett i Hamburg i Tyskland 1883. Han fann att det var ”den mest glänsande uppfinningen” han träffat på. ”Skålen var så fin efter förrättningen att man kunnat äta äkta sköldpaddssoppa ur den.”

Monika Moberg Kilefors

Den nyttigaste läxa livet lärt mig är att idioterna många gånger har rätt

Winston Churchill

En hembygdsförening i coronatid

I juni 1987 invigdes Götene museum i källarplanet i Centrumhuset. De senaste cirka tre åren har museet varit stängt. I början berodde det på att bion i Götene fick ta en del av museets utrymme i anspråk. Detta medförde att Götene Fornminnes- och hembygdsförening, som driver museet, tog tillfället i akt att bygga om museet till vad det i dag har blivit.

– Ett ljusare och mer öppet museum än tidigare, säger föreningens ordförande Jan Blomqvist. Nu tog det ett par år längre än vad vi räknade med att det skulle göra och det berodde, som alla förstår, på coronapandemin. Vi hade ingen möjlighet att bjuda in till våra lokaler då Centrumhuset i stort sett varit stängt för allmänheten under dessa år.

Arbete utfört både i museet och i Fornparken

Under pandemiåren har mycket arbete lagts ner på att förbättra och underhålla i Fornparken men också i att färdigställa museet. Närmare ett hundra tusen kronor har föreningen lagt ner på förbättringsarbetena enbart i museet och då inte minst med installationen av ett helt nytt ljussystem. De olika avdelningarna som museet är uppbyggt i är väl skyltade med texter uppsatta i snygga reklamställ. Inledningsvis kan man beskåda en skolasal, därefter kyrkoföremål, geologi och järnålder och medeltiden. En vägg uppvisar bondesamhället såväl från hemmet som utejobben, en nostalgivägg med mer ”nutida” maskiner. Naturligtvis finns även Götene så kallade grundare, Carl Johansson, representerad liksom profilen Verner Lindblom. Kvar från tidigare finns även Edna Cers vackra målningar.

Modellen av Götene i centrum

– Extra roligt är att vi har kunnat ge plats för ”gubbdagisets” modell av Götene från 1950-talet. Den har efter många år av undanskymd tillvaro nu fått hedersutrymme, mitt i lokalen. En verklig nostalgitripp för oss som upplevde 50-talet i Götene.

– Att lokalen blivit mer överskådlig än tidigare är mycket beroende på att många föremål tagits därifrån då de har funnits i dubletter. De finns nu bevarade i Fornparkens olika lokaler, berättar föreningens sekreterare, tillika museieansvarige och en stor initiativtagare till utformningen av museet, Christer Westerdahl.

Han har även uppdaterat museets bibliotek med många bokrariteter att forska i för den mer vetgirige.

Föreningens ordförande Jan Blomqvist och föreningens sekreterare Christer Westerdahl mottager lyckönskningar från Götene Kultur och fritid.
Foto: Privat.

Ekonomiskt genomförbart

– Att Götene Fornminnes- och hembygdsförening, som valdes till Årets Hembygdsförening i Västergötland år 2020 och dessutom fick diplom och omnämning för årets bästa årsboksserie har genomfört detta stora arbete med Fornparken och nu med museet beror i stor utsträckning på att vi kunnat, säger Jan Blomqvist och förklarar vidare:

– Vi har ökat medlemsantalet från ca 55 personer år 2015 till att idag fem år senare notera 266 medlemmar. Detta medför större intäkter, men den största enskilda källan till intäkter är föreningens almanacka som mycket välvilligt sponsras av lokala företagare och finns till försäljning från mitten av oktober månad.

– Vi måste dessutom framhålla det ekonomiska stöd som bland annat Sparbanksstiftelsen gett oss under pandemitiden. Allt tillsammans gör att vi går runt och nu kan erbjuda befolkningen i Götene och annorstädes att komma till vår Fornpark på Skogsvägen och nu även till vårt nyrenoverade museum i Centrumhusets källarplan, som har öppnat för allmänheten under en helg. I fortsättningen kommer man att ha ambitionen att ha öppet en dag i veckan.

*Jan Blomqvist
Götene Fornminnes- och hembygdsförening*

Hur var det att leva i Jättene by för 100–150 år sedan?

Elever i Gudhemsskolan fick smaka på hur det var

Som en del i projektet Hembygden i landskapet fick eleverna i årskurs 3 i Gudhemsskolan under en skoldag uppleva hur bylivet kunde te sig förr i tiden. Vädret denna dag var inte det bästa, men eleverna var rustade därefter och knotade inte när de fick förflytta sig mellan de tre ”stationerna”.

Tanken var att samling skulle ske på Grannabacken, men den delen fick ske i en närbelägen ladugård, som har gjorts om till serveringslokal och döpts till Jeppes Bodega efter gårdens namn Jeppagården. Efter att saft och bullar låtit sig väl smaka, berättade Margaretha Fridh om det forna livet i byn, där bymännen då och då kallades samman med hjälp av äldermännens tutande i byaluren. På bystämman utsåg man bysmed och vallpojkar samt beslutade om hägnader och skötsel av allmanningen med mera. Dessa beslut togs enväldigt av bymännen med kvinnfolket, de jordlösa, hantverkarna, drängarna, pigorna och barnen som åskådare.

Margaretha Fridh, sekreterare i Gudhemsbygdens Hbf berättade om livet i byn för 100–150 år sedan.

Här får en elev pröva på smide under övervakning av smeden John-Erik Fridh.

Bysmedjan

Efter denna inledning begav sig en grupp till bysmedjan där smeden John-Erik Fridh med hjälp av smedhalvan Kenneth Johansson gav en lektion i smidesarbete. Eleverna fick pröva på att slå på det glödgade järnet upplagt på smedjans städ. De fick också höra om livet i smedjan och om personerna som kom till smedjan.

En annan grupp fick vandra i väg till Margaretha Fridhs gård, där hon har bevarat sitt farföräldrahem sådant det såg ut på 1930-talet. När hon berättade att här fanns det då varken elektricitet eller inomhustolett. Att man kunde leva så hade eleverna svårt att förstå.

Den tredje gruppen fick under Lars-Erik Kullenwalls ledning diskutera hur det kunde gå till på Grannabacken när bymännen skulle fatta sina beslut. Att vallpojken skulle få en sommarlön på 20–30 kr hade eleverna mycket svårt att förstå. Likaså fick de under denna lektion höra ett antal för dem nya ord och begrepp som för den tidens barn var fullt begripliga, men som idag har helt fallit i glömska.

Varmkorv

Som avslutning på dagen serverade Birgit Svensson varmkorv som eleverna lät sig väl smaka av efter denna annorlunda skoldag.

Dagarna efter besöket har skolfröknarna berättat att eleverna har skrivit berättelser om sina upplevelser i Jättene by. Dessa berättelser kommer hembygdsföreningen att publicera i medlemsskriften Gudhems-Axet. I tidigare nummer har klassen bidragit med dikter. Så småningom kommer de också att skriva om hur de tror att livet i byn kommer att se ut om kanske 50–70 år. Det ska bli spännande läsning.

Text: Lars-Erik Kullenwall

*Foto: Jessica Bergström
och Lars-Erik Kullenwall*

Som avslutning på dagen serverade Birgit Svensson varmkorv som eleverna lät sig väl smaka av efter denna annorlunda skoldag.

Söcken å tebären i Kyrkefalla

”När gårdbons barn kom springande in i stugan och förtvivlat skrek att mor deras var skjuten undrade han en kort sekund om kriget kommit. Sen förstod han, det var han själv som skjutit henne, det var hans gillder som skjutit”. Så börjar Irene Löfvings bok *Söcken å tebären* i Kyrkefalla.

Det är berättelser om människor i Kyrkefalla under 350 år, från början av 1600-talet till 1930-talets slut. En gårds- och släktkrönika om bönder och rusthållare i Grönhult, Balteryd och Assarby. Personerna i boken har verkliga förebilder men har också skapats ur fantasin. Källor är allt från domböcker till husförhörslängder. Irene använder inte sällan gamla ord och dialektala uttryck. Berättelserna följer en familj genom nio generationer, men vi träffar även deras grannar och vänner.

Anmält till Kåkindis häradsrätt

Det börjar med Erik (ca 1575–1630), vars gillder skjutit gårdbons hustru, en fälla som han anlagt för ulv och räv, men istället så skrek gårdbons barn. Eriks hustru var en av kvinnorna som tog hand om den skadade Kierstin, vars liv inte gick att rädda. Jon, Kierstins make, anmälde dödsfallet till Kåkindis häradsrätt. Det betydde att Erik kunde fällas för dråp eller mord och därmed döden. Efter många turer dömde rätten Erik för dråpmål av våda. Han hade heller inte kungjort i kyrkan att han satt upp ett gillder i skogen. Ett allvarligt fel, men enligt fjärde kapitlet under dråpmål av våda fick Erik böta 40 mark.

Berättelserna utspelar sig som sagt under ca 350 år och boken har 238 sidor. Det händer mycket under de här åren. En hel del råkurr och slagsmål förekommer, ofta i samband med förtäring av alkohol.

Vårmarknad i Lidköping

Efter en marknad i Lidköping 1707 tog några kyrkefallabor med Töres Jonsson från Tiåsen i spetsen in på Ökulla kvarn och bad om härbärke över natten. Senare på kvällen kom ytterligare ett sällskap in på gården och begärde natthärbärke, men då männen var druckna ville inte hustrun på gården ta emot dem. Men det brydde sig inte Anders Pärsson från Kroken i Sventorp om, utan han stormade in och begärde fram ljus och öl. När han fick reda på att det var kyrkefallabor i stugan kallade han boende från Kyrkefalla för huvudsvottar och svärjohundar.

Efter diverse turer uppstod bråk. Anders Pärsson fick tag i en ryttarvärja och tumult uppstod mellan honom och några kyrkefallabor. Töres Jonsson rusade fram och försökte medla samt fick tag i värjan. De hamnade på golvet. Anders blödde från ett sår.

Töres och Anders förlikades, då den senare befann sig i Halvarstorp i Sventorp. De kom överens om att Töres skulle betala Anders åtta daler silvermynt för den skada han åsamkat Anders.

Anders blev hemkörd till Kroken och han erkände att det var hans fel och att avtalet skulle gälla. Väl hemkommen blev han allt sämre. Kappelanen Lars Ramberg tillkallades. Han läxade dock upp Anders hustru Ingiärd och menade att hon inte väl skötte om sin man och gav honom bra mat. Anders avled den 25 mars 1707.

Det sista kapitlet i boken börjar 1868 och heter Far Johannes fyra döttrar. Det är ett långt kapitel och slutar 1939 då den sista av Johannes döttrar, Gustava, lämnar jordelivet i Assarby, Kyrkefalla.

En månghundraårig släkthistoria har då berättats.

Monika Moberg Kilefors

Ny idé i gamla hjulspår

Rally-, och performanceföraren Kenneth Bäcklund klipper invigningsbandet. Till höger Nossebro Hembygdsförenings ordförande Berit Cerdier. Foto: © Börje Andersson

Närmare 500 personer besökte Stationshuset i Nossebro söndagen den 12 september när den lokala hembygdsföreningen inbjöd till Kulturarvsdag. Utställningen handlade i år om rallyföraren Kenneth Bäcklund.

Essunga kommuns Näringslivsutvecklare Pernilla Nilsson hade tillsammans med Kultur och Fritid engagerat kommunens olika hembygdsföreningar att samverka i en serie aktiviteter.

Syftet var att lyfta fram hela essungabygden på ett delvis nytt och spännande sätt för invånare och turister.

Åtta (av totalt nio) av kommunens hembygdsföreningar, varav en bygdeförening, nappade på idén och inbjöd under helger från den 1 augusti till mitten av september till visningar, utställningar och hantverksdemonstrationer.

Flera tält var uppsatta på gräsplanen invid Stationshuset. Här serverades förutom kaffe med hembakt även rallykottlett och potatissallad. Foto: © Börje Andersson.

Serien av Öppet Hus gick under samlingsnamnet ”Ny idé i gamla hjulspår” och lockade sammanlagt flera tusen besökare.

Exempelvis visade Fåglums Hembygdsförening tillverkning av tjära och i Essunga demokördes en ångbil

Nossebro rallyexpo

Nossebro rallyexpo blev, tillsammans med Bäreberg som höll öppet samma septembersöndag, litet av final och avslutning på hembygdsserien.

I Nossebro kunde alltså hembygdsföreningen glädja sig åt en magnifik uppslutning till sitt något annorlunda kulturarvstema.

Köerna ringlade sig i pandemiavståndens tidevarv stundom långa till såväl den omfattande expon inne i Stationshuset som till rallyfilmvisningen på storskärm i Godsmagasinet.

Drygt tjugio hembygdsmedlemmar skötte alla praktiska arbeten med serveringar, däribland den för dagen passande rätten skivad rallykottlett med potatissallad.

Eventet hade även samlat ett flertal veteranmopeder och dito bilar som stod uppradade på gräsplan invid Station.

Eftersom dagens huvudperson Kenneth Bäcklund var på plats var det många som tog tillfället i akt att hälsa på och få en pratstund med rallystjärnan. Förutom rally nationellt och internationellt samt på senare år historiskt rally har Kenneth även medverkat i en lång rad så kallade performancekörningar med PR för olika bilmärken, en show som bland annat innefattar tvåhjulskörning.

Utställningen om Bäcklund blir permanent i Stationshuset under ett år framåt. Redan har några grupper, både motorklubbar och företag bokad in sig för besök framöver.

Då får dessa grupper förutom rallyexpon, också en inblick i Nossebro Hembygdsförenings övriga samlingar och verksamhet.

*Börje Andersson
Nossebro Hembygdsförening*

Rallyfilmvisning på storskärm i Godsmagasinet.
Foto: © Börje Andersson.

Dä' växer inga äpple på enebuska'

En släktberättelse om livet som torpare runt herrgården Bol i Elings socken, Västergötland, och om en skomakarfamilj som flyttar in. Med utblickar mot Bitterna, Lekåsa och Vedum. Tid från mitten av 1800-talet till 1920. Boken är skriven av Anita Mölder, Österlen.

Anitas släktbok är en dokumentation om människor, om deras omgivning, om gamla tider, om dem som stannade kvar och andra som gav sig av hemifrån.

Den innehåller en hel del citat från publicerad litteratur, uppgifter om personer, faktarutor, släktrutor, släktschema, långa litteraturlistor och flera sidor noter och bilagor.

Med utgångspunkt från torparparet Johanna och Anders Andreasson beskrivs familjen, barnen, de närmaste grannarna och deras strävsamma och fattiga tillvaro. Boken handlar om familjens ende son, Anders Johan Hedberg och hans klassresa från dräng på Bol till rättare på storgårdar och en inspektorstjänst på Mjölkcatedralen

i Stockholm. Den handlar även om de många döttrarna, varav Agda som lämnade efter sig minnesanteckningar om förfädernas liv.

Man kan läsa om syskonens kusin pastor Alfred Bergin i Amerika och om försäljningen och avvecklingen av Bol som herrgård.

Dessutom handlar boken om dottern Amandas liv som jungfru i en lektorsfamilj Wahlstedt i Kristianstad, en vistelse som med en släktforskares ord beskrevs som "ena vänna" och om dess fortsättning i en långvarig arbets- och vänskapsrelation mellan systerdottern Agda och lektorsfamiljen sedan de flyttat till Vittsjö och med arkitekt- och hemslojdsfamiljen Zickerman – en relation som kunde återknytas i samband med släktforskning på 2000-talet.

Boken kan beställas från författaren. Leverans direkt från Åtta.45 Tryckeri AB, Alingsås. Pris inkl. exp. kostnad 420 kr plus frakt 80 kr.

Kontakt: 0411 – 52 83 92 anitamolder@hotmail.com

Monika Moberg Kilefors

Årsmöte i Ruus

Ingemar Thorén fick ta emot Sveriges Hembygdsförbunds hedersnål med lagerkrans, här utdelade av Barbro Svensson. Foto: © Ingemar Svennered

Den 1–5 september var det årsmöte, utdelning av utmärkelser och fotoutställning på vår gård i Ruus i Långareds Hembygdsförening. Inger Johansson, Gun-

nel Sundberg och Katarina och Stefan Knutsson belönades med Västergötlands Hembygdsförbunds diplom och Ingemar Thorén fick ta emot Sveriges Hembygdsförbunds hedersnål med lagerkrans.

Efter årsmötet kunde vi titta på bilder från bygden hur det var för 100 år sedan. Torsdag till söndag mellan kl 18-20 var fotoutställningen öppen för intresserade. Det kom ett hundratal personer. Ingemar Svennered hade rengjort och förstorat upp från glasplåtar. Skärpan på bilderna var fantastisk och man kunde t ex läsa texten på fotona. Det var både arbets- och helgdagsbilder som garvaresonen Agard Hallberg fotograferat och andra bilder som Erik Davidsson tagit. Se även på vår hemsida www.langared.se

*Barbro Svensson
Långareds Hembygdsförening*

Kungliga Skara går att spåra

Resterna av kungliga borgen Gälakvist i Skara ligger granne med spåren efter vad som kanske var Nordens största smalspåriga järnvägsstation. Foto: © Hans Menzing

Resterna av kungliga borgen Gälakvist i Skara ligger granne med spåren efter vad som kanske var Nordens största smalspåriga järnvägsstation.

Skaras första storhetstid går inte att missa. Vår minikatedral sticker upp sina spetsiga torn högt över Skaras övriga hus och påminner om att Skara fick landets första biskop i början av 1000-talet, och så småningom också vår första domkyrka.

Men Skara utmärkte sig på fler sätt. Biskopen fick snart kungligt sällskap och det var så vanligt att det byggdes en kunglig borg någon gång på 1200-talet. Tror vi, inget är ju riktigt säkert i tidig svensk historia. 800 år senare fick vi järnväg och en tid var banorna många. Skara påstås under andra världskriget ha varit i alla fall Nordens största smalspåriga järnvägsstation. Och tågen var viktiga då. När kriget tog slut kom bilarna och då försvann banorna undan för undan.

Dramatik

De här spännande platserna ligger tätt samman. På andra sidan gatan söder om järnvägsområdet finns den kulle där kungliga borgen Gälakvist en gång låg. Det går fortfarande att se rester av vallgravarna kring borgen.

Där utspelades stor dramatik och allra mest spännande är folkungarnas uppror under ledning av Johan Filipsson 1278. Upproret verkar ha inletts på själva

borgen dit de tog sig med list. Den danske fogden riddare Ingemar till Gälakvist dödades och kungens svärfar greve Gerhard I av Holstein togs till fånga och fördes till den Filipssonska upprorsborgen Ymseborg. Drottning Helvig klarade sig genom att rymma till ett kloster, förmodligen dominikanerklostret som låg närmast. Om hon inte hann ända bort till Gudhems nunnekloster, det hade ju varit mer passande för en drottning än ett munkkloster.

Bjöd till bankett

Kungen, Magnus Ladulås, spelade vänlig och istället för att ta till vapen så bjöd han in Filipssönerna till en bankett på Gälakvist där man skulle reda ut problemen i godo. Men han lurades förstås, det blev ingen matro för rätt snart

strömmade kungliga knektar in och grep de upproriska folkungarna. Senare fördes de till Stockholm för att avrättas, för så löstes politiska tvister på 1200-talet.

När Gälakvistborgen försvann vet vi inte, däremot att den ersattes 1585 av en mycket stiligare borg några hundra meter närmare domkyrkan. Hur den borgen ser ut kan vi idag se eftersom det står en modell på platsen. Borgen hette förstas Skara borg och där skulle landshövdingen över Skaraborgs län ha bott om inte dansken bränt ned den 1612. Om ni undrar så står modellen förstas vid Skaraborgsgatan.

Missade stambanan

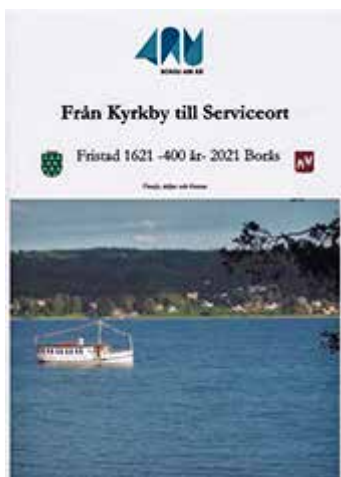
Skara slogs förstas för att få stambanan när den drogs mellan Stockholm och Göteborg i mitten av 1800-talet, men det ansågs att de då rätt små byarna Skövde och Falköping behövde denna förstärkning bättre. Så vi fick nöja oss med en smalspårig järnväg till Göteborg. Plus en rad andra banor till Lidköping, Skövde, Timmersdala och Stenstorp.

Lustigaste banan var den mellan Axvall och Skövde. Den skall ha tvingats fram av officersfruar som inte ville att deras män skulle sitta kvar på Axevalla hed efter övningarna och supa istället för att åka hem.

Idag kan vi återuppliva järnvägstiden med hjälp av museibanan till Lundsbrunn. Foto: © Hans Menzing.

Läsvärd jubileumsskrift om Fristad

Öresjö som förenar och skiljer Fristad och Borås pryder bokomslaget.

Bild: Sven-Åke Johansson.

Kungligt besök

1618 var det kungligt besök i Fristads prästgård. Det gick åt en ox, sex får, tre gäss, 8,5 kilo smör och 330 liter öl. Gustav II Adolf är ju inte direkt smärt på bevarade målningar, men han hade förstas ett stort sällskap med sig. Så stort att kyrkoherden krävde ersättning. Och den 4 juli 1621 kom ett brev där kyrkan tillerkändes Västra Lundagården samt Mölarps gård och kvarn som ersättning. Några dar tidigare hade grannen söder om Öresjö fått stadsrättigheter, Borås alltså. Men där verkar man ha sluppit att bjuda kungen och hans vänner på mat, möjligen firade man rejält på egen hand istället.

Tre delar

Borås fyller alltså 400 år i år, och detta har man förstas uppmärksammat även norr om Öresjö. Fristads Hembygdsförening har gett ut en jubileumsskrift på 130 sidor med massor med nya och gamla bilder. Från Kyrkby till Serviceort heter den. Fristad 1621 – 400

Museibana

Skaras järnvägsstation påstås ibland ha varit Europas största smalspåriga järnvägsstation, men det är nog en överdrift. Möjligen Nordens största. Men efter andra världskriget kom bilar och bussar. Persontrafiken här upphörde 1970 och godstrafiken 16 år senare.

Men vi har en museibana och då och då kan vi fortfarande åka tåg från Skara. Men bara till Lundsbrunn.

Hans Menzing

år – 2021 Borås. Och bokens omslagsbild visar förstas Öresjö som skiljer och förenar de två orterna.

Boken är uppdelad i tre delar där den första handlar om den äldsta tiden och Fristads framväxt som kyrkby, andra delen om stationssamhället Fristad vid järnvägen Borås–Herrljunga 1863 och tredje delen nutidshistoria om dagens serviceort. Det berättar hembygdsföreningens ordförande Sven-Åke Johansson och vice ordförande Ann-Britt Boman i bokens förord. Där får man också veta att den kungliga gåvan Mölarps kvarn numera tillhör hembygdsföreningen och där är det servering. Så vi kan festa i kunglig anda där.

Glitrande kungakrona

Skildringen av bygden börjar långt tidigare än 1600-talet. Här skall det ha varit kungligt redan på den tid härskarna hamnade i hällkistor. Kungagraven kallas en hällkista och om den, berättas det, stod ett slag vid Jätalyckan vid Lurkås mellan två hövdingar och kungar. En besegrades och tappade när han flydde över Viskan sin kungakrona som fortfarande ligger och glittrar i vattnet. Efteråt begravdes kungen i hällkistan.

Detta är en mycket läsvärd jubileumsskrift där det inte bara staplas fakta, allt är presenterat med berättarglädje och folklig tradition. Massor av bra gamla och nya bilder kompletterar.

Hans Menzing

Nästa nummer av Västgötabygden

Nummer 1 utkommer i slutet av februari 2022. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Ange om möjligt bildfotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida. **Eftertryck och kopiering förbjudet utan medgivande av artikelförfattare.**

Årets Hembygdsbok och Årsskriftsserie

SHF har efter stämmobeslut 2018 utökat utmärkelsen Årets Hembygdsbok med att förutom en traditionell hembygdsbok också belöna regelbundet utgivna årsboksserier och den typen ska representeras av de tre senaste årens utgivna skrifter. Vinnande bidrag tilldelas ett penningpris på 10 000 kr.

Det framgår inte med klarhet vad som gäller för respektive år, men på SHF:s hemsida anges att det är praxis att det ska utses en vinnare för nominerade bidrag vartannat år av de beskrivna varianterna. På SHF:s hemsida, finns utförligare kriterier för vad nominerade bidrag ska uppfylla.

Västergötlands Hembygdsförbunds styrelse har för 2022 beslutat att ta emot nomineringar både till Årets Hembygdsbok, utgiven 2021, och nominering till Årsskriftsserie, varav en utgiven 2021. VHBF:s beslut är därmed att vinnande bidrag kommer att belönas med 3000 kr av vardera varianten. Vinnande bidrag tillkännages i samband med förbundets årsstämma.

VHF:s styrelse tar ställning till, efter förslag från utsedd jury, om och vilken av dessa som eventuellt kan nomineras vidare till SHF:s pris.

För att få del av möjligheterna till utmärkelsen vill Västergötlands Hembygdsförbund ha in nominerade bidrag **senast den 15 februari 2022**.

Västergötlands Hembygdsförbund ser fram emot att få ta del av många bra böcker och god hembygds litteratur. Ta chansen, synliggör er hembygdsbok!

Ta möjligheten att få utmärkelsen Årets Hembygdsbok i Västergötland, kanske också i Sverige!

Har ni frågor, hör av er till kansliet till Eva Mann, på telefon 0512-105 50 eller per e-post: kansli@vhbf.se

Skicka er hembygdsbok och ert bidrag till:

Västergötlands Hembygdsförbund,
Box 82, 532 21 Skara.

Styrelsen i Västergötlands Hembygdsförbund

Prenumerera på Västgötabygden!

Det kostar **160 kr** för sex nummer av tidningen under ett år. Vid samtidig beställning av 10 prenumerationer (exempelvis till hela styrelsen) är priset 140 kr per prenumeration.

Bankgiro: 378-5383. Swish: 123 214 84 19.

Glöm ej ange namn och adress.

Se för övrigt våra extra sidor på mittuppslaget i denna tidning. Tfn och adress till kansliet, se sidan 23.

Årets Hembygdsförening

Håll utkik efter Nyhetsbrev i början av 2022 från Västergötlands Hembygdsförbund. Där kommer att informeras om reglerna för att söka till Årets Hembygdsförening nästa år.

Du kan också kontakta vårt kansli. Adress och telefon, se sidan 23.

Västergötlands Hembygdsförbund och Sveriges Hembygdsförbund samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan vid kurser och konferenser.

Varje enskild hembygdsförening avgör själv vilket studieförbund man vill samarbeta med.

No. 2. Clas Olsson Bricklag
inroppt i skogauktion på
Lada's den 18 Mars 1904.

No. 2.	gren	---	1. 75
" 18	gren	---	1. 30
" 25	"	---	3. 05
" 27	"	---	3. 05
" 28	"	---	3. 00
" 29	"	---	2. 25
" 30	3 stökar	---	7. 25
" 40	gren	---	2. 50
" 41	"	---	3. 25
" 42	"	---	5. 35
" 43	"	---	3. 50
" 44	3 stökar	---	3. 00
" 47	1 Björk	---	6. 25
" 50	1 Dito	---	7. 70
Summa Per			53. 20

bet. givithas.
Clas Håkansson

Insänt av
Rolf Olsson
i Eriksberg-
Mjälrdunga-
Broddarps
Hembygds-
förening.

Trevlig resa från Horred, Istorp och Öxnevalla

Horreds, Istorps och Öxnevalla Hembygdsförening har i samarbete med Surteby-Kattunga Hembygdsförening genomfört en resa den första lördagen i september. Detta har varit en tradition i många år förutom förra året.

Första stoppet var ett besök på Vagnshistoriska museet i Fristad. Sten Björkman har en imponerande samling och varje vagn och föremål har en egen historia. Skulle han hunnit med alla hade vi fått vara där en hel dag. Där serverades kaffe med gott tilltugg. Sedan åkte vi genom vacker och omväxlande natur uppåt trakten kring Falköping och nästa stopp var Begravningsmuseet. Där visas många gamla seder som folk idag knappt känner till.

Lunchen intogs i Stenstorp intill Dalénmuseet, där vi senare fick en utförlig guidning om Gustav Dalén. Han var en välkänd forskare och nobelpristagare och som också grundade AGA. Han var även en föregångsman som månade om de anställda, vilket inte var helt vanligt på den tiden. Vi besökte också Bonadsmuseet strax intill, som har en imponerande samling av broderade bonader.

Sista besöket var i Skogsmuseet i Remningstorp och vägen dit gick genom några naturreservat. Norra Billings Hembygdsförening har övertagit en samling från en nerlagd skogsbruksskola. Där finns precis allt som har med skog att göra. Besöket avslutades med välsmakande fika.

*Ingbrit Gunnarsson
Horreds, Istorps och
Öxnevalla Hembygdsförening*

Besök i stadsmuseet

När Skövde Hembygds-krets inbjöd till hösträff i Skövde Stadsmuseum i Kulturfabriken, ledde museichef Martin Lindor en mycket uppskattad guidetur. Många barngrupper med föräldrar besöker museet, berättade han bland annat. Leksaksmuseet är populärt.

Ulf Johansson, Norra Billings Hembygdsförening, sammankallande i arbetsutskottet, i vilket även ingår Gunilla Nilsson, Varing-Locketorp och Ingvar Gunnarsson, Vårsås, hälsade välkommen. I kretsen ingår 15 föreningar och organisationer, varav nio var representerade vid mötet. Jan-Olof Berglund, Västergötlands Hembygdsförbund frågade hur det var med för-

Vagnshistoriska museet i Fristad. Uppskattat besök hos Sten Björkman. Foto: © Lars-Göran Bengtsson

Skogsmuseet på Remningstorp mellan Skövde och Skara. Norra Billings Hembygdsförening. © Foto: Ulf Johansson.

Leksaksmuseet i Kulturfabriken i Skövde är populärt. Foto: © Monika Moberg Kilefors.

säkringsfrågorna. Är ni dubbelförsäkrade? Sedan några år ingår sanering av skadedjur samt husbocks- och hästmyreförsäkring för alla fullvärdesförsäkrade byggnader, ej oisolerade byggnader, i Hbf-försäkringen.

Föreningsrepresentanterna informerade om sina respektive verksamheter.

Monika Moberg Kilefors

En piga arbetar

Tack vare att några års finstiltta anteckningar (1871–1873) – en enda sida – ur en gårdsbokhållares kassabok är bevarade, får vi veta hur en pigas vardag kunde te sig på gården Grästorp i Kinnarumma.

Petronella Andersdotter (1831–1910) skulle snart fylla 40 år då anteckningarna om hennes pigttjänst börjar.

Petronella måste ha haft en relativt robust fysik då man ser vilket grovgöra hon arbetade med: Sköljt ”lak” (byk), under många timmar i kallvattnet. Höst som vinter hade hon stått på tvättbryggan i Häggån, dit en stig ledde ner från gården. Hon ”biträde” målaren, deltog vid slakt, skurade och ”slottade”.

Den 11 augusti 1871: ”Sköljt lak från frukost till aftonvard, --- samt d. 9/8 stackrakat fr. Klock 4 em till aftonen i Sjökarret godtgöres tillhoppa för en dag.”

December 1872: ”På slakt 2 dagar har därför erhl. Korf & Fläsk etc.”

Petronella har även haft ”innetjänst”, som väfupp-sättning och uppsättning af rullgardiner.

Hon får betalt i kost och logi; vid ett tillfälle, i maj 1873, tar hon emot 3 kronor i kontant lön.

Enligt husförhörslängderna (HFL) verkar Petronella ha tjänat sitt husbondfolk under ett trettiotal år. Medan andra pigor flyttade vidare och ströks över i längderna stod hennes namn kvar. Hon ser ut att ha haft en särskild ställning bland tjänstefolket, hon ansvarade för huset hela dagar:

23/7 1872 ”Medan vi var på Gölingstorps bröllop, 1 dag”, och den 27 September samma år, ”medan vi var på Borås Marknad, 1 dag”.

I HFL 1872–1891 finns Petronellas fosterdotter Hilma Apelberg med längst ner på raden tjänstefolk. Petronellas bror Anders hade 1882 flyttat till Rockford Illinois i Amerika med sin hustru och Hilmas fyra yngre syskon, för att aldrig återvända till Sverige. ”I tar inte med er Hilma, henne ska jag ha!” sa Petronella till brodern.

Vem var Petronella?

Enligt husförhörslängderna bevistade hon regelbundet husförhör, kunde läsa i bok och var smittkoppsvaccinerad.

Hur såg hon ut? I Grästorps gårdsarkiv förvaras många fotografier, säkert också några där Petronella är avbildad, men oftast är inga namn noterade på fotona.

1892 lämnar Petronella och Hilma Grästorp och flyttar till den intilliggande gården Kroken/Höganäs. I kolumnen för Yrke m.m. i husförhörslängden, är antecknat om Petronella: Utf. arb.

Hilma gifter sig efter några år och lämnar sin fostermor, och Kroken/ Höganäs.

Petronella dör där som fattighjon 13/6 1910. Dödsorsak okänd.

Petronella Andersdotter var min farmor Hilmas faster och fostermor.

*Isabella Josefsson
Kinnarumma*

Källor:

Kassabok för Grästorp, förd av A. W. Hagelqvist. Förvaras hos Magnus Samuelsson, Eskilstuna.

Kinnarumma församlings kyrkoarkiv.

Barne och Laske Hembygds-krets

När medlemmarna i Barne och Laske Hembygds-krets möttes till ett av pandemin försenat årsmöte var det första gången man sågs efter ett påtvingat uppehåll i verksamheten. Samlingen skedde i genuin mejerimiljö, nämligen i före detta Naums mejeri som nu rustats upp och blivit café.

Kassaredogörelsen visade på en god ekonomi. Valen innebar förnyat förtroende för styrelsen, dvs. ordförande Ingemar Olsson, Vara, samt Sylvie Andersson, Vedum, Birgitta Boman, Vara, Per Gustavsson, Larv, Reino Löfgren, Lekåsa, Marine Nilsson, Tumbleberg, och Jerker Pettersson, Vara. Styrelsen redovisade planer på återupptagna föreläsningar och en bussresa till sommaren.

Efter kaffepaus med våffor, gräddor och drotningsylt berättade caféinnehavaren Ingvar Persson om mejeriets historia, som började 1905 och avslutades 1976 som Västergötlands sista privatmejeri, berömt för sin Prästost. Mejeriet grundades av Fiskebacka-Johanna 1905 och drevs sedan i många år av familjen Arufors-Hoffling.

*Bengt Fåglefelt
Vara*

Med stöd från

HembygdVäst stöds ekonomiskt av Västra Götalandsregionens kulturnämnd. Ett stöd som vi är mycket tacksamma för. Tack vare det stödet kan vi erbjuda våra föreningar en omfattande och kvalitetsmässigt bra verksamhet.

Sommarminnen

Storlommen dyker i drömfagert land,
i vik med oändliga vassar.
Borta i väst står vår kvällssol i brand
sjunker så sakta och gassar.
Gåtfull som drömmen,
skumrik som strömmen,
ligger vår bukt i en bygd pastoral.
Sandvita stränder,
snattrade änder
syns från vår strandäng när kvällen är sval.
Djupblå är Vänern när dag går mot natt
i vikar och gatt.

Vassarna vajar i kvällsbrisens takt,
silvrigt är vågornas mönster.
Kransen av vindpinad tallskog står vakt
in under himmelens fönster.
Mörknande vatten,
stjärnlös blir natten,
fladdermöss jagar i flygande fläng.
Hägrarna tystnar,
vakar och lyssnar,
daggen ger väta vid grönskande äng.
Gränslandets morkullor knispar i skyn
bort över byn.

Borta vid kleven hörs brus från en fors,
som störtar mot klippor och stenar.
Vildgässen flyger invid Hastings kors
högt över hagarnas renar.
Brusande vingar,
ekon som klingar
minner om vårnas doftande blom.
Storäng som grönskar,
allt vad du önskar
ryms i ett längtande rop från en lom.
Skapelsens under i flimrande ljus
står vid vårt hus.

Arne Appelqvist.

Tonsatt av Katarina Torgersson, Sångfågeln musik

Rättelse:

Västergötlands Hembygdsförbund förkortas VHBF
och ingenting annat.

***Bättre att leva ett år som tiger
än hundra som ett får***

Madonna

VÄSTGÖTA BYGDEN

Redaktionskommitté

Ann-Britt Boman

Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033-26 19 21.
073-943 61 75. E-post: birgitta.fristad@telia.com

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3,
541 96 Varing, tel 070-842 04 53.

E-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen,
tel 0730-23 11 50. E-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmostad,
465 97 Nossebro, tel 0512-531 50, 070-32 81 333.

E-post: frammestad@tagebrolin.se

Sven-Åke Mökander, Markgatan 39, 441 51 Alingsås,
tel 070-672 31 56.

E-post: svenake.mokander@gmail.com

Ingrid Zackrisson, Kullavägen 59, 519 95 Tostared.
070-496 05 59. E-post: ingridzackrisson59@gmail.com

Monika Moberg Kilefors, ansvarig utgivare, redaktör
tel 070-642 56 70, Norra Bergvägen 16B, 541 32 Skövde.

E-post: redvastgotab@gmail.com

eller blackhornet.monika.moberg@gmail.com

Skribenter, knutna till redaktionen

Hans Menzing, Skara, tel 0511-126 43.

E-post: hans.menzing@telia.com

Leif Brunnegård, Asklanda, tel 0322-66 11 43.

E-post: leif.brunnegard@gmail.com

Förbundsordförande: Lena Gustafsson,

Fötene Östergården 1, 447 91 Vårgårda,
tel 0705-32 64 24.

E-post: lena.sodraharene@gmail.com

Vice förbundsordförande: Jan-Olof Berglund

Förbundssekreterare: Bengt-Göran Ferm

Sälggatan 19, 565 33 Mullsjö, 0702-67 59 75.

E-post: benke.ferm@gmail.com.

Förbundskassör: Tommy Kroon.

Timmermansgatan 19, 532 33 Skara, tel 070-591 24 55.

E-post: tommy.kroon@kunskapstradet.se

Kanslist: Eva Mann. Västergötlands Hembygds-

förbund, Box 82, 532 21 Skara, tel 0512-105 50

Besöksadress: Stadsträdgården, 532 31 Skara

bostad 070-313 65 60. E-postadress: kansli@vhbf.se

Bankgiro: 378-5383. Swish: 123 214 84 19.

Har Du en adressförändring, ring till Eva Mann,

tel 0512-105 50. Arbetstid: torsdagar 9-15.

Lite av det som finns på insidorna ...

Jättene by för 100-150 år sedan, elever på besök. Med under dagen var Jessica Bergström från Västra Götalandsregionens kulturenhet. Hon flankeras av Lars-Erik Kullenwall och Margaretha Fridh i Gudhemsbygdens Hbf. Läs mer på sidorna 14 och 15.

Ny idé i gamla hjulspår, Nossebro. I Stationshuset var elva skärmar fyllda av bilder, kartor och diplom. Läs vidare på sidorna 16-17. Foto: © Börje Andersson.

Skara. Gälakvistborgen ersattes i slutet av 1500-talet av Skara borg där landshövdingen skulle ha bott. Idag kan vi se en modell av borgen. Läs mer på sidorna 18-19. Foto: © Hans Menzing

Götene. Götene centrum från 1950-talet i miniatyr. Läs mer på sidan 13. Foto: Privat.

**God Jul och Gott Nytt År!
tillönskas alla våra läsare!**

Redaktionskommittén